

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'.

✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ, 12 ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΤΗ 1911 ✱

ΑΡΙΘΜΟΣ 439

Τὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμά» μεταφέρ-
οῦνται ἐπὶ τὴν οἰκονόμου 4 (Ἐξάρ-
χεια) α' εἶναι ἀνοιχτὰ τὸ πρωτὶ ἀπὸ τῆς
10—12 καὶ τὸ δευτερόν ἀπὸ τῆς 3—6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ. Γιά τή γλώσσα.
ΠΑΙΔΑΣ ΣΤΑΓΡΟΣ. Τά Νηπιαγωγεία.
Α. ΠΑΛΑΜΑΣ. Συναπάντημα—Στόν ξένο γιάλο—Ἀνατο-
λίτικο λιμάνι.
ΓΑΗΓΟΡΗΣ ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ. Ποιητής.
ΦΩΤΗΣ ΧΩΡΑΪΤΗΣ. Μεταξὺ μας.
ΤΥΓΧΑΡΗΣ. Τὸ δαχτυλίδι τοῦ Γόγγ. (Τὸ δαχτυλίδι καὶ ἡ
ἀγάπη).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟ-
ΣΗΜΟ.

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΤΟΥ Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἰδὲν πρέπει νὰ παραξενεύεται κανένας ἂν μέσα σ' ἓνα
τέτοιο περιβάλλον—ποῦ μαθαίνει καὶ σὶνέει κάθε ἀνθρωπι-
στικὴ τάση—κι ὁ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ, ποῦ τὰ ἔργα του ἔπρε-
πε νὰ εἶναι σκορπισμένα στὸ λαό, εἶναι μονάχα γνωστός σ'
ἐκεῖνα τὰ πνεύματα ποῦ κατορθώσανε νὰ ποτινάξουν τὸ ρω-
μαϊκὸ κινεζισμό καὶ νὰ νοιώσουνε κάπως πλατύτερα τὸ
σκοπὸ τῆς ζωῆς.

Ὁ Λασκαράτος ἀλάκαιρε τὴ ζωὴ του τὴν ἀφιέρωσε
σ' ἐργασία ἐξαιρετικῆς ἀνθρωπιστικῆς. Τὸ μεσαιωνικὸ ζῆλο
ποῦ τὸν ἐπιφύγε δὲν μπορούσε νὰ τὸν υποφέρει τὸ ἀβούλω-
το πνεῦμα του. Μὲ στίχους ἐκαντηρίαζε. Στὰ πεζὰ πολε-
μοῦσε ἡρωϊκά. Στὰ ἔργα τοῦ Λασκαράτου μπορεῖ κανεὶς νὰ
βρῇ πολλὰς σελίδες γραμμένες μὲ τὴ δύναμη τοῦ Τολστόη.
Τὰ «Μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς», ἡ «Ἀπόκρισις ἐπὶ τὸν
Ἀφορισμὸν» εἶναι ἔργα «ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου». Ἔργα
ποῦ πάντα θὰ μορφώνουν καὶ θὰ διδάσκουν. Καὶ τὸ περὶ-
τερο γραμμένα μὲ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ποῦ θὰ μορφώνουν καὶ
νὰ διδάσκουν—καὶ γι' αὐτὸ στὴ ζωντανῇ γλώσσῃ, στὴ
γλώσσῃ τοῦ ἔθνους.

Τὸν περὶ τὸ μῆνα κλείσανε ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ
γεννήθηκε ὁ Λασκαράτος. Μερικοὶ θαυμαστὲς τοῦ μεγάλου
δοῦ καὶ μαρτυρικοῦ συγγραφέα—γιατὶ ὁ βίος τοῦ Λασκαρά-
του εἶναι ἀλάκαιρο μαρτυρολόγιο, μαρτυρολόγιο ποῦ τοῦ
πλέξανε οἱ πνευματικοὶ δολοφόνου, οἱ παππάδες, καὶ ὁ
φανατισμένος ὄχλος—εἶχανε τὴ φωτεινὴ ἐμπνεψὴ νὰ πα-
νηγυρίσουνε τὴν ἐκατονταετηρίδα του στὴν Κεφαλλονιά—
ὅπου γεννήθηκε κ' ἔζησε.

Μὲ λαχτάρα περιμένουμε νὰ πετύχουνε τὸ σκοπὸ τους.
Γιὰ τὴν ὥρα μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρίαν δημοσιεύουμε μιὰ πραγ-
ματεῖα του γιά τὴ Γλῶσσα, ποῦ φίλος τοῦ «Νουμά» ὁ κ.

Σ. Φραγκόπουλος βρῆκε μέσα σ' ἄλλα χειρόγραφα τοῦ Λα-
σκαράτου, γραμμένα ἐδῶ κ' εἰκοσιεπτὰ χρόνια.

Ἡ ἐθνικὴ κακοτυχία μᾶς ἔγραψε—τὸ ζήτημα τὸ γλωσ-
σικὸ νὰ μένῃ πάντοτε ἀτέλειωτο γιά μᾶς τώρα ποῦ σ' ἔ-
λυνε τὸν ἄλλο κόσμον κοιτάζουμε νὰ ποιοποιῶμε τὴ γλῶσσα
ὅσο τὸ δυνατό καὶ νὰ καλυτερεύουν καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸ
σύστημα γιά νὰ ἐλαττώνεται ὅσο τὸ δυνατό ἡ σκληριὰ τῆς
«ἀστικῆς ἐκπαίδευσης»—πραγματικῆς δηλητηρίασης—τῇ
δυστυχισμένῃ τῶν παιδιῶν. Μὰ πῶς νὰ μὴ μένῃ κι αὐτὸ
τὸ ζήτημα ἄλυτο σὲ τόπο ποῦ σκέφτεται ἀκόμη ὅπως σκε-
φτόντανε οἱ ἀνθρώποι στὴ λίθινη περίοδο:]

ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι, ὡς ἤθελ' ἴσως νομίσουμε,
ἀπλῶς μόνον φιλολογικὸν ἀντικείμενον ἢ γλῶσσα
ἐνέχεται βέβαια, καὶ πολὺ μάλιστα ἐνέχεται στὴ φι-
λολογία· ἐπειδὴ, ἐκτὸς ποῦ ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ σῶ-
μα τῆς ἰδέας ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς καλῶς μεταχει-
ριζομένης διατυπώνονται μὲ καλλιτεχνικὸν τρόπον οἱ
ἰδέες, ὥστε νὰ ἔχουν ἓνα ὅσο τὸ δυνατό ὠραῖο σῶμα.

Ἀλλὰ ὁ κύριος προσρισμὸς τῆς γλώσσας εἶναι
ἄλλος σπουδαιότερος. Ἡ γλῶσσα εἶναι κοινωνικὸν
ζήτημα· ἐπειδὴ εἶναι τὸ μόνον μέσον τοῦ ἀνθρώ-
που γιά τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν του δυνάμεων,
γιά τὴν κοινωνικὴν του πρόοδον, γιά τὴν ἐξακολου-
θιτὴν καλυτέρευσίν του σὲ ὅλες τὰς διεύθυνσεις· καὶ
ὡς τέτοια, ἔχει, καθὼς βλέπετε, ἄλλην σοβαρώτε-
ρη καὶ πολυτιμώτερον ἀξίαν, ἀπὸ ἐκείνην τῆς φι-
λολογικῆς καλλιτεχνίας.

Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐκεῖνο τὸ μέσον, χωρὶς τὸ ὁ-
ποῖον ἡ ἀνθρωπότης ἤθελε μένει αἰωνίως στάσιμη.
Παρατηρήσατε ὅσα ἔντα εἶναι ἐλλειπῇ ἀπὸ τοῦτο τὸ
μέσον καὶ θέλ' ἴδῃτε ὅτι δὲν προσδεύουν. Ἡ, ἂν
θὰ πιστέψουμε ὅτι προσδεύουν, κάμνουν ὡς φαίνε-
ται, τὴν παθητικὴν Λαβρινικὴν πρόοδον, ἀπὸ ἓνα
βῆμα κάθε τόσα ἑκατομμύρια χρόνια.

Φανταστεῖτε κόσμον ἀπὸ ἀνθρώπους χωρὶς γλῶσ-
σαν. Οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι μὲν κρίζοντες καὶ βογ-
γῶντες, ἤθελ' αἰωνίως ἐκφράζοντες χοντροειδῶς τὰς
χοντροειδεῖς ἀνάγκας τους, ἀλλὰ τόσο μόνον. Τὰ δὲ
ὕψιλά τε καὶ εὐγενέστερα τῆς ἀνθρωπίνης ψυ-
χῆς, ἤθελε μένουν αἰωνίως ἄγνωστα. Τὸ αἶτιον εἶ-
ναι αὐτοφανές—στὴ γλῶσσῃ τῶν βόγγων καὶ τῶν
μουγκρισμάτων ἤθελε λείπει ἡ φανερότης τῶν ἰ-
δεῶν. Οἱ ἰδέες μᾶς τότε δὲν ἤθελ' ἔχουν ἔχταση
οὐδὲ ἀνάπτυξιν· δὲν ἤθελ' ἐννοοῦμεθα παρὰ ὡς ἔγ-
γιστα καὶ χοντρικῶς. Καὶ τί ἤθελ' εἰμαστε τότε οἱ

άνθρωποι; "Ηθελ' εἶμαστε πίθηκοι, εἶδος πιθήκων· ἐπειδὴ μόνῃ ἢ φανερότης τῆς ἐκφράσεως εἶν' ἐκείνη πού βοηθῶντάς τὸν ἄνθρωπο νὰ τελειοποιηται, τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ χτήνη.

Βέβαια—ἡ ἀσάφεια στὴν ἐκφραση εἶναι ἡ κατὰ διὰ τῶν χτηνῶν—καὶ τὸ καύχημα τῶν λογιστῶν!—"Ἡ δὲ σαφήνεια στὴν ἐκφραση, εἶναι τὸ ξεχωριστικὸν προτέρημα τῶν ἀνθρώπων.

Γνωρίζω πολὺ καλὰ νὰ ἐπὶ ὅτι ἡ συνείδηση μᾶλλον νὰ εἶν' ἐκείνη πού μᾶς ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ χτήνη. Ἀλλὰ, ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀμφισβῶ εἰς τοῦτο, ἀφοῦ στὴν πολυχρόνιά μου ὑπαρξῇ, εἶδα πάμπολλους ἀνθρώπους νὰ ἔχουν ὀλιγώτερη συνείδηση ἀπὸ πάμπολλα χτήνη· ἀφοῦ εἶδα ὅτι ἡ εὐγενεία, ἡ χρηστή συνείδηση δὲν εἶναι τόσο κοινὴ στοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι κολακεύονται ἤθελε νομίσουμε.

Δὲν διστάζω ὅθεν νὰ θέσω τὴ γλῶσσα καὶ ἰδίως τὴν φανερότητα τῆς γλώσσας, ὡς τὸ κύριον ξεχωριστικὸν μᾶς ἀπὸ τὰ χτήνη· καὶ ὡς τὸ μόνο μέσον τῆς ἀνθρωπίνης προόδου· ἀφοῦ καὶ διὰ μόνῃς τῆς φανερότητος τῆς ἐκφράσεως τῶν ἰδεῶν μᾶς, βίνεμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν μᾶς δυνάμεων, καὶ στὴν ἐξακολουθιὴν καλλιτέρεψίν μᾶς. Ἰσοῦ ὅθεν ἡ μεγάλη ἀξία τῆς γλώσσας, ὡς μέσον ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Τώρα, ἀν ὑπάρχῃ κανὼνας χωρὶς ἐξαίρεση, εἶναι ὅτι:—"Πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα κάθε πρᾶγμα διὰ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὅποιον ἐγινε." Κάθε ἄλλη διαφορετικὴ μεταχείριση, εἶναι ἀπὸ τὸ περισσότερο στὸ λιγώτερον, κατάχρηση.

Ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον δὲν ἐξαίρεται βέβαια οἱ γλῶσσες· ἀλλὰ καὶ τοῦτες πρέπει νὰ μεταχειρίζονται οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι γιὰ τὸν σκοπὸν γιὰ τὸν ὅποιον ἐγιναν, καὶ μὲ τρόπον συντελεστικὸν πρὸς τὸν σκοπὸν γιὰ τὸν ὅποιον ἐγιναν.

Ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὅποιον ἐγινε ἡ γλῶσσα, ἢ γιὰ νὰ εἰπῶ καλῆτερα, ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὅποιον ἡ θεία Πρόνοια μᾶς ἔδωκε τὴ γλῶσσα, εἶναι ἡ φανερώτερη ἀλληλοδιάδοση τῶν ἰδεῶν μᾶς, εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν παντοίων ἀναγκῶν μᾶς, καὶ ἐπομένως ἡ εὐκολώτερη καὶ ταχύτερη ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν μᾶς δυνάμεων, καὶ ἀκολουθιὴν πρόοδον καὶ καλλιτέρεψιν τῆς ἀνθρωπότητος.—"Ἄν κανεὶς φύσει ἀντιρρητικὸς ἤθελε ἀμφισβῶ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦτου τῶν γλωσσῶν, δὲν ἔχει νὰ κάμῃ παρὰ νὰ κατεβῇ στὸ δρόμον νὰ ρωτήσῃ τὸν πρῶτον διαδάτη καὶ νὰ βεβαιωθῇ διὰ τὴν αὐτοφανῆ τούτην ἀλήθειαν. Βέβαιος ὅθεν, ὅτι θὰ ἔχω καὶ τὴν ἰδικήν σας γνώμην σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικήν μου, περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν γλωσσῶν ἐν γένει, μεταδίδω στὴν ἰδικήν

μας νεοελληνικὴν γλῶσσαν, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος.

*

Ἡ αὐτοφανὴς ἀλήθεια τοῦ ὅτι, οἱ γλῶσσες μᾶς ἐδόθησαν γιὰ τὴν ἔσῃ φανερώτερην μετάδοσιν καὶ διάδοσιν τῶν ἰδεῶν μᾶς, εἶναι παρομοίως μιὰ ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴ γλῶσσα μᾶς. Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι κ' ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἐμιλοῦμε ἀνάμεσόν μᾶς γιὰ νὰ ἐννοοῦμεθα. Κύριος ὅθεν σκοπὸς καὶ τῆς σημερινῆς γλώσσας μᾶς πρέπει νὰ εἶναι ἡ μετάδοσις καὶ διάδοσις τῶν ἰδεῶν μᾶς ἀνάμεσόν μᾶς διὰ τῆς μεγαλητέρας φανερότητος, καὶ πρέπει, ὡς ἐπὶ, νὰ τὴν μεταχειρίζομεθα μὲ τρόπον συντελεστικόν πρὸς τὸν σκοπὸν γιὰ τὸν ὅποιον μᾶς ἐδόθη ἀπὸ τὴν φύσιν.

"Ἄν δὲ ἔλεγα ὅτι ὁ τρόπος ὁ συντελεστικώτερος γιὰ τὴν φανερότητα τῶν ἰδεῶν μᾶς εἶναι ἡ ἀπλότης τῆς φράσεώς μᾶς, ἐμιλώντες ἢ γράφοντες, ἤθελ' εὗρω τάχα τοὺς ἀντιλέγοντας;

Ἐπιθυμῶ, σὲ κάθε βῆμα πού κάμνω νὰ ἔχω καὶ τὴ συνάντησίν σας. Ἐρωτῶ λοιπὸν — Εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὁποῦ νὰ διαφωνῇ μὲ ἐμὲ διὰ τὴν ἀπλότητα τῆς φράσεως ὡς συντελεστικώτατον γλωσσικὸν προσόν, διὰ τὴν γληγορώτερην κατάληψίν μᾶς ἐμιλοῦντες καὶ γράφοντες; Εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὁποῦ νὰ νομίζῃ ὅτι μιὰ διεστραμμένη σύνταξις καὶ λέξεις ἀρχαῖες ἐλλληνικῆς ἐυκολύνουν τὴν συνεννόησίν μᾶς; Εἶναι κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὅστις κρίνοντας μὲ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς, μὲ τὴν καθημερουσίαν τοῦ πείραν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς *λογιστικῆς*, δὲν ἤθελε θεωρήσῃ τὰς στριφνὰς τῆς φράσεως καὶ τὰς πεπαλαιωμένους τῆς λέξεως ὡς ἔμποδον διὰ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς γλώσσας, τὴν ταχύτερη καὶ ἀκριθέστερη συνεννόησίν μᾶς;

"Οχι βέβαια!

*

Ἀλλὰ νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὑπὸ ἄλλην πραχτικώτερη ἐποψίῃ—"Ἦθελε σᾶς ἀρέσει ὅταν σᾶς ἐμιλοῦν γιὰ *ὑπόθεσές σας*, γιὰ *συμφέροντά σας*, νὰ σᾶς ἐκφράζονται *λογιστικα*, ὥστε νὰ μὴν ἀπεικάζετ' εὐθὺς καὶ καθαρά ὅτι σᾶς λέγουν, ἀλλὰ νὰ σᾶς εἶναι χρεῖα νὰ σκέπτεσθε τί σᾶς ἐπὶ γιὰ νὰ τὸ ἐννοήσετε;"—Ἦθελε σᾶς ἀρέσει ὅταν σᾶς ἐμιλεῖτε γιὰ *ὑπόθεσές σας*, νὰ μὴν ἐννοεῖσθ' εὐθὺς *λογιστικῶς*, ἀλλὰ οἱ ἐντελλόμενοι τὴν ὑπηρεσίαν σας νὰ ἐννοοῦν ὡς ἔγγιστα τὰ λεγόμενά σας, κινδυνεύοντες νὰ παρεννόησουν καὶ νὰ σᾶς δουλέψουν ἀνάποδα;

"Οχι βέβαια!

Καὶ εἶναι μὲ σκοπὸ πού λέγω γιὰ *ὑπόθεσές σας*, γιὰ *συμφέροντά σας*. Ἐπειδὴ εἶδα τοὺς *λογιστά* τους, ὅταν πρόκειται γιὰ *συμφέροντά τους* νὰ ἐκ-

φράζονται διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι ὅταν πρόκειται γιὰ πράγματα εἰς αὐτοὺς ἀδιάφορα. Ὅταν ὁ ἀρχιλογιώτατος Θεωδωράκης ἔδγαυε νὰ συντρέξῃ γιὰ βουλευτῆς, ἄφινε τὰ λογισματικὰ νὰ χαίρουνται καὶ στοὺς ψηφοφόρους ἐμιλοῦσε τὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους. Ἀδερφάνια καὶ ἀδτεράκια μου, τοὺς ἔλεγε. Καὶ πιστεύω ὅτι, φυσικῇ τῇ λόγῳ, οἱ λογισματοὶ σὲ δμοιες περιστάσεις κάμνουν ὅλοι ἔτσι. Ἀπὸ τοῦτο σὲ ἐξάγω ἐπὶ, ἡ **λογισματικὴ εἶναι γλῶσσα τοῦ «ἔγνοια μου ἀν δὲν ἐννοοῦμαι»**· ἡ δὲ **γλῶσσα τοῦ ἔθνους, ἡ γλῶσσα τοῦ, «θέλω νὰ ἐννοηθῶ»**.

Σ' ὅσα λέγω παρακαλῶ νὰ παρατηρήσετε ὅτι ἡ λογικὴ εἶναι πάντοτε ἡ ἀχώριστη ὁδηγήτρια μου καὶ ὅτι πηγαίνω πάντοτε προχωρώντας μὲ κάπως μαθηματικὴν μέθοδον, μεταδίνοντας ἀπὸ ἀξίωμα σὲ ἀξίωμα γιὰ νὰ εἶμαι ἀσφαλὴς στὰ λεγόμενά μου. Μὲ τὴν ἰδίαν δὲ ἀναντίρρητον μέθοδον θέλει προχωρήσω ἕως τέλους στὴν ἔρευνα τοῦ μεταδοτικοῦ τούτου μέσου, τοῦ καλουμένου γλῶσσα.

✱

Δὲν ἐμβαίνει στὸ θέμα μου νὰ ἐξετάσω τὴν ἀσάφειαν τῆς ἰδέας αὐτῆς στὸν ἑαυτὸν τῆς, στὴν οὐσίαν τῆς, ἡ ὁποία συνίσταται στὴν ἀτέλειαν τῆς ἰδέας τῆς ἰδίας. Ἐκεῖνο εἶναι μέρος ἄλλου θέματος. Ἡ ἀσάφεια τῆς φράσεως κάμνει τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ ἀκολουθῶς τὸ θέμα μου.

Μοῦ λέτε λ. χ. ὅτι, — «Ἡ ἐπὶ τοῦ διὰ τὸ ἔτος 1888 προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς, σαφέστατα ἔδειξε τί ἀπαρτίζει τοῖς Ἕλλησιν.» — Ἐδῶ ἡ ἰδέα σας ἤθελ' εἶναι σαφής, ἐπειδὴ ἀκεραία, ἀλλὰ ἡ φράση σας τὴν κάμνει σκοτεινὴ, ἐπειδὴ 1ον οἱ λέξεις δὲν εἶναι τοποθετημέναι καθὲ μίᾳ στὴ φυσικὴ τῆς θέσης, ἀλλ' εἶναι σκορπισμέναι ἐδῶ κ' ἐκεῖ, μέτῃ στὴν περίοδον. 2ον, οἱ λέξεις τοῦτες οἱ σκόρπιες, δὲν εἶναι ὅλες τῆς γλώσσας μας, ἀλλὰ ἀνακατωμέναι μὲ ἄλλες πεπαλαιωμέναι λέξεις. Ὡστε ὁ νοῦς μου, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τί λέτε, πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ κάμῃ δυὸ ἐργασίας, 1ον νὰ μάζῃ τὰ σκόρπια καὶ νὰ τὰ συντάξῃ μὲ φυσικὸν καὶ λογικὸν τρόπον—2ον νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ἐννοίαν τῶν πεπαλαιωμένων λέξεων ἢ καὶ νὰ τὴν ζητήσῃ στὰ λεξικά, καὶ τότε νὰ ἐννοήσῃ πρεπόντως. Νὰ ἐννοήσῃ δηλαδὴ ὅτι—Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς γιὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους γιὰ τὸν χρόνον 1888 ἔδειξε καθαρὰ τί δὲν ἀρέσει στοὺς Ἕλληνας. Ἡ μὴ φυσικὴ, ἀλλὰ στρεβλωμένη σύνταξις, ἡ ἀνόητος ἐπικαινεμένη ὡς γαῖτανόπλεχτη, εἶναι βέβαια τὸ μεγαλύτερον σκάνδαλον γιὰ τὴν φανερότητα τῆς φράσεώς μας. Ἀλλὰ καὶ ἡ παραγκύνησις τῶν σημερινῶν ἰδικῶν μας λέξεων, καὶ ἀντικατάστασίς τους μὲ ἄλλες πεπαλαιωμέναι καὶ τώρα πλέον ἀκατά-

ληπτες, εἶναι ἄλλο ἰσοδύναμον ἴσως πρόσκομμα γιὰ τὸ πνεῦμα μας.

✱

Σχετικῶς ὅλγοι θὰν εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουν ὅτι **ἰμάτιον** θὰ πῇ φόρεμα· ὅτι **ἔαρ** θὰ πῇ **ἀνοιξη**, ὅτι ὦν θὰ πῇ αὐγὸν. Οἱ δὲ περισσότεροι, τὴ μεγάλη βδομάδα στὴν ἐκκλησίαν, νομίζουν πῶς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐδγάλαν τὰ μάτια! πῶς ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος στὸ δεῖπνον τὸ μυστικὸν ἔκαμε μιὰ χοντροδουλειὰ ὅταν **ἐκλασε καὶ εἶπε** . . . Καὶ ἔταν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν λογισματικῶν ἀκοῦνε ὦν καὶ **κρόμμνα**, νομίζουν πῶς οἱ προκομμένοι ἐκεῖνοι μιλοῦν γιὰ ὕψηλὰ καὶ δυσκολονόητα πράγματα.

Ἔτσι ὅλα τοῦτα τὰ λογισματικὰ μπορεῖ νὰ εἶναι σοφὰ καὶ προκομμένα· ἀλλ' εἶναι **προκομμένα μπόδια** εἰς τὸν σκοπὸν τῆς γλώσσας· καὶ ἀντιφάσκουν μὲ τοὺς γλωσσικοὺς κανόνες, τοὺς ὁποῖους ἡ λογικὴ, σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, μᾶς ἐπιβάλλει. Ὁ λογισματισμὸς ἔθεν στὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους μας, εἶναι κατάχρησις τῆς γλώσσας τοῦ ἔθνους μας· καὶ οἱ λογισματοὶ εὐθύνονται διὰ τούτην τους τὴν κατάχρησις.

Φίλε λογισματο, ἀν ἐσφαλὲς κ' ἐπαραστράτησεις, ἀπὸ λογικὴ, μὴν ἰσχυρογνωμῆς ἐπιμένοντας στὸ παραστράτημά σου, στηριζόμενος στὸ κάποτε ἀπατηλὸν ἐκεῖνο λόγιον, τοῦ ὅτι—Ὅποιος περισσότερο ἐπιμένει, ἐκεῖνος κερδίζει, ἐπειδὴ ἐπιμένοντας, ἐναντίον στοὺς κανόνες τῆς λογικῆς, τὸ κέρδος σου δὲν θὰν εἶναι παρὰ ἡ ἐξακαλούθησις τῆς μωρίας σου.

Καὶ πάλιν — Πολὺ εὐκόλῳ νὰ μὴν εὐθύνονται μήτε οἱ λογισματοὶ στὴν κατάχρησις ποὺ κάμνουν στὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους μας. Πολὺ εὐκόλῳ νὰ εὐνέθῃ καὶ σ' αὐτοὺς ὁ λογισματισμὸς ἀκουσίως τους, καθὼς σχεδὸν πάντοτε συμβαίνει: στὰ φυτὰ καὶ στὰ ζῶα ὅσα μεταφέρονται σὲ ξένον τόπον, σὲ διαφορετικὸ κλίμα, ποὺ ὡς κ' ἐκεῖνα λογισματίζονται καὶ νοθεύονται κατὰ τὸν τρόπον ἐκεῖνον τοῦ τόπου, ἐκεῖνου τοῦ κλίματος.

Πραγματικῶς — στὴν εἰσβολὴν τῶν Ὀθωμανῶν βερδάρων στὴν Ἑλλάδα, οἱ δυστυχεῖς πρόγονοί μας εἶχαν σκορπίσει σ' ὅλο τὸ τριγυρινὸν ἡμισφαίριόν μας Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὅπου ἡ διαμονὴ τους ἐστάθη πολυχρόνια. Εὐκόλῳ ἔθεν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι τὰ ἀπομακρυσμένα ἐκεῖνα ξένα κλίματα τὰ ὁποῖα δὲν ἀφαίρεσαν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τους τὸν πατριωτισμὸν ἐπηρέεσαν ὁμῶς, πολυχρονίως ἐνεργούντα, ἀπάνω τους· καὶ τόσον ὥστε νὰ τοὺς νοθέψουν τὸ πνεῦμα, καὶ νὰ τοὺς κάμουν σχολαστικούς, λογισματούς.

Νὰ ἐλπίσωμεν ὁμῶς ὅτι καθὼς τὰ ξένα κλίμα-

τα ἐνέργησαν ἐπιζημίως τότε στὸ πνεῦμα τῶν ὁμεσθῶν μας, γιὰ νὰ τοὺς κάμουν σχολαστικούς, ἔτσι τώρα στὴν ἐπιστροφὴν τους μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἑθνους, τὸ προπατορικὸ τους κλίμα τὸ Ἑλλαδῖτικο θέλει ἐνεργήσῃ ὡφελίμως ἀπάνω στοὺς ἐπιστρέψαντας τούτους ἑμογενεῖς μας ὥστε νὰ ξαναδώσῃ στὸ πνεῦμα τους ἑλληνικὸ καλοῦπι καὶ ἀνάπτυξη.

Ἡμποροῦμε δὲ νὰ εἰποῦμε ὅτι καὶ ἤδη ἄρχισε τὴν ὡφελιμὴν του ἐπιρροὴν τὸ πατρικὸν Ἑλληνικὸν κλίμα, στὰ πνεύματα τῶν λογιωτῶν.

Ἐνθυμεῖσθε, τί βαρυκέφαλος εἶταν ὁ λογιωτατισμὸς ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνους στὴν Ἑλλάδα (δηλαδή κατὰ τὸ 1850 περίπου), καὶ ἰδέτε πόσον ἐλάφρυνε καὶ ἐμετριάσθη σήμερα.

Ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνους, οἱ φανατικοὶ λογιωταῖοι δημοσιογράφοι Συναγέοι, ἐκήρυττον *αὐτολεξεῖ* στὲς ἐφημερίδες τους, τὴν ὀλικὴν ἐξαφάνισιν τῆς γλώσσας τοῦ Ἑθνους καὶ τὴν ἀντικατάστασίν της μὲ τὸ *jargon* τῶν λογιωτῶν!

Τώρα οἱ σημερινοὶ λογιωταῖοί μας, ἡμερώτεροι ἀπὸ τοὺς Καλικάντσαρους ἐκείνους διώχτας μας, ἀναγνωρίζουν καὶ παραδέχονται τὴ γλῶσσα τοῦ Ἑθνους γιὰ τὴν ποίησιν Καλὴ ἀρχή.

Καλὴ ἀρχή, λέγω, ἐπειδὴ ἰδοὺ κάποιο τοῦ ξύπνημα τοῦ λογιωτατισμοῦ, ἰδοὺ κάποια τοῦ ἀνανέωσιν. Ἰδοὺ ἡ εὐεργετικὴ ἐπιρροὴ τοῦ πατρῶου κλίματος ποὺ ἤδη ἄρχισε νὰ ἐνεργῇ στὰ πνεύματα τῶν λογιωτῶν καὶ νὰ δίνῃ καὶ κάποιας ἀπαρχῆς ὡφελίμων διαθέσεων.

Δὲν εἶναι δὲ διόλου ἀμφίβολος ὁ προσεχὴς ὀλικὸς ἐξελληνισμὸς τοῦ πνεύματος τῶν λογιωτῶν ἀποκάτου στὴν πατρικὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κλίματος.

Ὅτι δὲ τὰ μὴ φυσικά, τὰ προσπαθησμένα, δὲν ριζοῦν στὰ Ἑθνη, ἔχουμε ἐχπληχτικὸν παράδειγμα στὴν Ἐφτάνησον.

*

Ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνους (1850 περίπου) ἀκόμη, ποῖος δὲν ἤθελε θεωρήσῃ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσα στερεωμένην εἰς τὴν Ἐφτάνησον, πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι σήμερα στὴν Ἑλλάδα ἡ λογιωτατιστικὴ; Ἡ Γερουσία μας, ἡ Βουλὴ μας, τὰ Δικαστήριά μας, ἐσυζητοῦσαν στὰ Ἰταλικά Τὰ ἰταλικά τότε ἦσαν καὶ σ' ἐμᾶς ἡ γλῶσσα μας ἡ *λογία*, ἡ *σχολαστικὴ*, ἡ *λογιωτατιστικὴ* μας· καὶ δὲν ὁμιλοῦσαμε ἑλληνικὰ παρὰ μὲ τοὺς ὑπηρέτες μας καὶ μὲ τοὺς χωριάτες μας.

Καὶ ὅμως τὸ μέγα ἐκεῖνο οἰκοδόμημα τὸ *ξένο*, μ' ὅλον ὅπου καθιδρυμένο ἀπὸ αἰῶνες πρῶτα, ἓνα μόνον φύσημα ἔφτασε νὰ τὸ ρίξῃ κάτω! Νὰν τὸ

ρίξῃ σὲ τρόπο, ὅπου τώρα πλέον δὲν τοῦ βρίσκουμε τὰ ἴχνη του παρὰ στὸ ἀρχαιοφυλακτεῖον μόνον! Ἰδοὺ πῶς τελειώνουνε τὰ ἀφύσικα. Ἐνα τέτοιο θέλει συμβῇ καὶ στοὺς λογιωτάτους. *Ἡ σχολαστικὴ τους δὲν εἶναι φυσικὴ*· εἶνε *ἀφύσικη*, *βεβιασμένη*, *δυσκολευτικὴ* καὶ *ἀναρμόδια*. *Ν'* ἀναφυλλιάσῃ ἓνα λίγο τὸ *Ἑλληνικὸ πνεῦμα* στὴν *Ἑλλάδα* καὶ ὁ *σχολαστικισμὸς* θέλει πέσει κ' ἐκεῖνος ὅλος ἓνα *κομμάτι*, *ὡς τὴ Στήλη τοῦ Διὸς* στὰς *Ἀθήνας*, *ὡς τὴν Ἰταλικὴν* στὴν *Ἐφτάνησον*· *ἀπορριμένους* ἀπὸ *ἄλλην νέαν γενεάν*. ἡ ὁποία θέλει γελάσει γιὰ τὴν *παιδιαροσύνη* τῶν *προγενεστέρων* της.

*

Τὸ ὅτι τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας θὰ ξανακάμῃ ἐντὸς ὀλίγου ἑλληνικὸ τὸ πνεῦμα τῶν λογιωτῶν, δὲν εἶναι διόλου ἀμφίβολον. Τοῦτο δὲ πρέπει διακαῶς νὰ τὸ ἐπιθυμοῦμε· ἐπειδὴ, καὶ ὑποθέτοντες τὸ ἔθνικόν δυστύχημα τοῦ νὰ βαστάξῃ διὰ πολλὸν καιρὸν ἀκόμη ὁ σχολαστικισμὸς στὴν Ἑλλάδα, ὑποθέτοντες ἀκόμη δυνατόν τὸ φυσικῶς ἀδύνατον, τοῦ νὰ ἡμπορέσουν διὰ πολυχρονίων προσπαθειῶν νὰ ἐξαφανίσουν τὴν γλῶσσα τοῦ Ἑθνους, καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ ἔχουν οἱ τότε ἄνθρωποι τὴ λογιωτατιστικὴν γιὰ δική τους, — ἐρωτῶ, ποιά ἡ ὠφέλεια τῆς ἀλλαξογλωσσίας ἐκείνης; Μήπως χάριν τῆς ἀπολαύσεως τῆς λογιωτατιστικῆς οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι θὰ βρεθοῦνε νοημονέστεροι ἢ περισσότερο προσδευμένοι σ' ἐκείνες τίς γνώσεις ὅπου κάνουνε μεγάλο ἓνα ἔθνος; — Ὅχι βέβαια. Ἀλλ' ἤθελε βρεθοῦνε καὶ τότε στὴ σημερινὴ μας κατὰστασιν, εἰς τὸ *γλῶσσα εἴχαμε, γλῶσσα ἔχουμε*. Πρόσδον δέ, θέλει ἔχουν τόσῃν, ὅσῃν ἀπὸ τὴν πρόσδον τῶν ἄλλων ἔθνων παθητικῶς συρόμενοι, θέλει λάβουν.

Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ λογιωτατισμὸς δὲν εἶναι βιώσιμος. Ἡ φύση του τὸν καταδικάζει· καὶ δὲν θάργήσουμε νὰ τοῦ εὐχηθῶμε τὸ *γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν*, *ναρκωτικὴ λογιωτατισμέ*, *γελοῖτε* καὶ *ἐπιζήμει*.

(Στῷ ἄλλῳ φύλλῳ τελιώνει)

ΑΝΤΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ἡ ΣΑΚΟΥΝΤΑΛΑ ΤΟΥ ΚΑΛΙΔΑΣΣΑ
μεταφρασμένη ἀπὸ τὸ Σανσκριτικὸ καὶ Πρα-

κριτικὸ κείμενο ἀπὸ τὸν

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ»